

Martyna Kowalska
ORCID: 0000-0002-2349-3050

Uniwersytet Jagielloński
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych

Zagubione ojcostwo – utracone dzieciństwo (*Siostrzyczka* Kristiny Gepting)

<https://doi.org/10.34739/clit.2022.16.08>

Misplaced Fatherhood –
Lost Childhood (*Sestryonka* by Kristina Gepting)

Abstract: The article is a reflection on the category of fatherhood seen from the perspective of intergenerational transmission of values related to upbringing within a family. In consideration of the fact that intergenerational transmission involves both positive and negative models, the analysis focuses on dysfunctional behaviors of fathers and their influence on children. The text arbitrarily uses the terms “misplaced fatherhood” and directly related “lost childhood”. The analyzed text is Kristina Gepting’s novel *Sestryonka* (2019), which focuses on the problem of family trauma rooted in the patriarchal model of a family.

Keywords: Kristina Gepting, fatherhood, contemporary Russian prose, domestic violence, rape

Refleksję nad kategorią ojcostwa należy rozpocząć od wglądu w sytuację współczesnej rodziny, która pod wieloma względami stanowi przeciwieństwo jej tradycyjnego patriarchalnego modelu¹. Obecnie rodzina to najczęściej zamknięta dwupokoleniowa grupa ludzi, żyjąca we własnym mieszkaniu i prowadząca samodzielne gospodarstwo. Wzrosła ranga potrzeb i dążeń jednostki, role i normy nie są sztywno wyznaczone, władza i obowiązki w rodzinie są dzielone. Powszechne są relacje partnerskie

---

¹ Biorąc pod uwagę zmiany społeczne, badacze zwracają uwagę na epokę przedindustrialną (XVIII wiek), industrialną (II połowa XIX wieku – I połowa XX wieku) oraz postindustrialną (II połowa XX wieku) jako etapy istotnych przemian zachodzących w rodzinie. Zob. A. Kwak, *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa 2005; Z. Tyszka, *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań 2002; T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, różnicowanie*, Warszawa 2010.

między małżonkami. Zmianom uległa także pozycja dziecka, które stało się wartością samo w sobie, zostało obdarzone większą swobodą, a arbitralna władza rodziców przestała obowiązywać. Szczególnego znaczenia nabiera orientacja indywidualistyczna: egalitaryzm płci, wolność osobista, niezależność partnerów, rozwój osobisty i indywidualna satysfakcja. W tym kontekście socjologowie zwracają uwagę na autonomizowanie się członków rodziny, czego przejawem jest zmniejszenie wspólnotowego charakteru przeżywania doświadczeń² oraz osłabienie wartości tradycyjnych rodziny jak miłość, dobro, wiara, sprawiedliwość³. Rodzina nie jest już głównym miejscem procesu socjalizacji młodego pokolenia, przekazuje tylko część wiedzy i umiejętności niezbędnych do życia w społeczeństwie. Współczesna rodzina ulega zatem coraz większym przemianom w obrębie zjawisk instytucjonalnych, kulturowych i demograficznych. Przeobrażeniom podlega także struktura i charakter ról przypisanych jej członkom.

W perspektywie ojcostwa jedną z ważniejszych zmian jest utrata patriarchalnego modelu rodziny. Obecnie ojcostwo opiera się na wieloaspektowym zaangażowaniu mężczyzny w życie rodziny, wynikającym z podziału obowiązków i funkcji między pracującymi małżonkami. Tomasz Sosnowski podkreśla: „we współczesnym modelu ojcostwa naczelną zasadą mężczyzn jest współdziałanie, w przeciwieństwie do tradycyjnego modelu, w którym obecna była męska dominacja”⁴. Próby „zmiękczenia” i uwrażliwiania mężczyzny-ojca są widoczne w przestrzeni medialnej, w której funkcjonuje termin „tacierzyństwo”, redefiniujący kategorię męskości. Zakres semantyczny tego słowa obejmuje wrażliwość, ciepło, opiekuńczość, czułość, otwarte okazywanie emocji, przy czym nie chodzi tu o przypisanie ojcu cech matki, ale o wytworzenie modeli, które uzupełniają się lub też współdziałają w pełnieniu funkcji wychowawczych⁵.

Opisane powyżej kierunki zmian zachodzące w rodzinie, a wpływające na pojęcie ojcostwa, dotyczą w przeważającej większości wybranych przedstawicieli wielkomięskiej społeczności o co najmniej średnim statusie społecznym. Jak zauważa Marta Bierca, współczesny ojciec nadal

---

² I. Bartocha-Galik, *Współczesna rodzina – kryzys czy przemiana*, w: *Zdrowa i mocna rodzina fundamentem społeczeństwa*, (red.) J. Stala, Kraków 2019, s. 15.

³ T. Sosnowski, *Ojcostwo w perspektywie pokoleniowej. Studium socjopedagogiczne*, Warszawa 2018, s. 93.

⁴ *Ibidem*, s. 143.

⁵ M. Bierca, *Tacierzyństwo w sieci – analiza nowego trendu i jego socjologiczne implikacje*, „Inter-Alia. Pismo Poświęcone Studiom Queer” 2013, nr 8, s. 86-87.

pozostaje w fazie zmagania z nowymi wyzwaniami i dookreślenia własnej tożsamości jako nowego mężczyzny⁶. Bez wątpienia dużą rolę odgrywa w tym procesie transmisja międzypokoleniowa, za pośrednictwem której przekazywane są m.in. zachowania ojcowskie zarówno o charakterze pozytywnym, jak i negatywnym. Jednym z symptomów kryzysu cywilizacyjnego minionego stulecia był kryzys ojcostwa, polegający zarówno na braku ojca w rodzinie, jak i na dewaluacji pojęcia ojcostwa⁷. Fizyczna lub duchowa nieobecność ojca oraz utrata dotychczasowej roli głowy rodziny („ojciec zdegradowany”) wpłynęła na określenie stanu duchowego wstępujących pokoleń mianem „cywilizacji bez ojca”⁸. W ujęciu metaforycznym chodzi o społeczeństwo pozbawione autorytetów, bez wzorców i drogowskazów w zakresie systemu wartości i norm moralnych. Może to świadczyć o przerwaniu przekazu międzypokoleniowego bądź też transmisji zachowań negatywnych.

Temat kryzysu ojcostwa stał się szczególnie aktualny u schyłku XX wieku w krajach podlegających transformacji ustrojowej. W Rosji kategorię ojcostwa łączono z problemem rozbitych rodzin, zwracając uwagę na skalę zjawiska rozwodów i ich główne przyczyny: przemoc domową i alkoholizm. Bardziej wnikliwe analizy socjologiczne odnosiły sytuację rodziny do kryzysu męskości, spotęgowanego brakiem stabilizacji materialnej, poczuciem niespełnienia, rozczarowaniem nową rzeczywistością⁹. Sytuacja kryzysu ojcostwa z wyjątkową siłą przeniknęła do prozy kobiet tego okresu, sygnalizując „śmierć bohatera” („смерть героя”). Pisarki dekonstruowały tradycyjny wizerunek mężczyzny, wskazując jednocześnie na syndrom braku ojca jako praprzyczynę impasu w stosunkach damsko-męskich. Publikacje Nowych Amazonek, a także utwory Ludmiły Ulickiej, Ludmiły Pietruszewskiej, Marii Arbatowej i wielu innych autorek odkrywały przed czytelnikami publicznie niewypowiedzianą słabość płci męskiej i burzyły zakorzeniony w kulturze stereotyp męskości. Zdjęty z piedestału bohater okazał się być nieporadny w sferze życia prywatnego, słaby i zagubiony,

---

⁶ *Ibidem*, s. 88.

⁷ A. Więclawska, *Panorama problematyki współczesnego ojcostwa*, Toruń 2020, s. 76.

⁸ Zob. J. Augustyn, *Dojrzewanie do ojcostwa*, w: *Ojcostwo*, (red.) J. Augustyn, Kraków 1998, s. 157.

⁹ Szerzej na ten temat zob. *О муже(N)ственности. Сборник статей*, (red.) С.А. Ушакин, Москва 2002.

niestabilny emocjonalnie i wymagający szczególnej troski¹⁰. Mając na uwadze transmisję międzypokoleniową jako sposób przekazu wzorów ojcostwa, proponujemy zwrócić się w stronę współczesnej literatury rosyjskiej w celu określenia skutków kryzysu ojcostwa minionego stulecia. Analizie zostanie poddana opowieść Kristiny Gepting *Siostrzyczka* (*Сестренка*, 2019)¹¹, oscylująca wokół tematu rodzinnej traumy.

W centrum utworu postawiono dwupokoleniową rodzinę, zamieszkującą hermetyczne osiedle wojskowe na północy Rosji. Właściwa fabuła jest skoncentrowana na czasach współczesnych, jednak liczne reminiscencje umożliwiają szersze spojrzenie na źródła kryzysu rodzinnego. Dodatkowo wieloosobowa narracja oraz włączenie do tekstu innych form wypowiedzi (list ojca, artykuł prasowy, posty z mediów społecznościowych) pozwalają uchwycić problematykę z różnych perspektyw. Najslabiej wyeksponowany w opowieści głos ojca zamyka w całość mozaikowe przedstawienie bohaterów i wnosi nowe możliwości interpretacji tekstu. Bohaterem zbiorowym jest rodzina na rozdrożu. Wydaje się, że powodem rozpadu więzi jest ujawnienie długo skrywanej tajemnicy: podczas noworocznego przyjęcia Julia wyznaje, że w dzieciństwie została zgwałcona przez brata Jurę. Oczyszczające dla kobiety wypowiedzenie prawdy zmusza uczestników akcji do zajęcia stanowiska wobec problemu i podjęcia prób wyjścia z trudnej sytuacji. Każdy z bohaterów przyjmuje jednak własną strategię radzenia sobie z bólem, co unaocznia skalę rozkładu rodziny.

Jej członkowie unikają rozmów, zamykają się na wzajemne kontakty, nie podejmują wspólnych wysiłków skierowanych na naprawę relacji. Należy przy tym podkreślić, że świąteczne spotkanie przy stole jest jedyną sceną, w której rodzina występuje w komplecie. Kolejne fragmenty tekstu, podzielone na części, przedstawiają indywidualne losy bohaterów, ich wspomnienia i sposoby pokonywania kryzysu. Matka odchodzi na

---

¹⁰ Zob. więcej: M. Kowalska, „Kryzys męskości” w rosyjskiej prozie kobiet końca XX wieku, w: *Oblicza męskości w literaturze i sztuce*, (red.) E. Kozak, W. Krupowies, A. Pogoda-Kołodziejak, Siedlce 2021, s. 161-174.

¹¹ К. ГЕПТИНГ, *Сестренка*, Москва 2019, <https://www.litres.ru/kristina-gepting/sestrenka/> [15.11.2021]. Wszystkie cytaty pochodzą z wersji elektronicznej. Kristina Gepting (ur. 1989) – dziennikarka, autorka książek: *Плюс жизнь* (2018), *Сестренка* (2019). Laureatka nagrody „Лицей”, nominowana w konkursie „Национальный бестселлер”. Utwory pisarki zostały opublikowane w wydawnictwie Эксмо w serii Young Adult dedykowanej młodzieży. Zob. Е.В. Васильева, *Кристина Гептинг „Сестренка”*, „Звезда” 2019, № 11, <https://magazines.gorky.media/zvezda/2019/11/kristina-gepting-sestrenka.html> [15.11.2021].

służbę do monasteru, ojciec symuluje chorobę psychiczną, Jura przenosi się do innego miasta, Julia podejmuje studia w Polsce. Bohaterowie szukają ratunku w postawie eskapistycznej. Uciekając przed trudną przeszłością, liczą na znalezienie ukojenia w nowej rzeczywistości. Rodzinną traumą nie pozwala jednak o sobie zapomnieć, dotkliwie wpływając na przyszłość.

Następstwem wyznania Julii był całkowity zanik i tak wątych więzi między bliskimi krewnymi. Kryzys był jednak widoczny od dawna, a jego źródła można dopatrywać się w dysfunkcjach rodziny: przemocy domowej i alkoholizmie ojca. Wspomnienia matki świadczą o tym, że alkohol był obecny w ich w domu od zawsze. Jednak, zdaniem córki, przyczyną nieszczęść nie było jedynie nadużywanie przez ojca alkoholu: „дело, папа, не в твоём пьянстве: у многих подружек отцы – алкоголики похлеще тебя”¹². Negatywny wpływ na rodzinę miał także despotyczny charakter ojca, skłonność do awantur oraz poniżający stosunek wobec matki. W oczach dzieci ona także nie pozostaje bez winy. Nie zdołała zapewnić im bezpieczeństwa, bezwolnie poddała się władzy męża, ratunku dla siebie szukając w modlitwie: „молилась много, чтобы ее начали чуть больше уважать”¹³. Emocjonalna atmosfera rodziny jest przepełniona żalem, złością i poczuciem krzywdy. Wpływa na atomizację jej członków oraz zmusza do szukania ukojenia z daleka od destrukcyjnego kręgu rodzinnego. Dla matki opoką stała się wiara w Boga i rozmowy ze starcem w monasterze. Dzieci próbują odnaleźć się w grupach rówieśniczych, jednak zaburzona skala wartości nie pozwala im dokonać właściwych wyborów, rodząc frustrację i poczucie odrzucenia. Przemoc w domu Julii bierze swój początek w rodzinie patriarchalnej, w jakiej został wychowany ojciec. Według Jadwigi Mazur „podstawowym elementem rodziny patriarchalnej jest przemoc, służąca wymuszaniu posłuszeństwa, która jest jednocześnie formą kontrolowania i podporządkowywania, znajdującą w społeczeństwie akceptację”¹⁴. „Głowa rodziny” dąży do sprawowania władzy nad domownikami, pozostając w przekonaniu o przywilejach, jakie mu przysługują z tytułu pełnienia roli mężczyzny. Ojciec wymaga posłuszeństwa od żony, nie zezwala na podjęcie pracy zawodowej, zmusza do wykonywania prac domowych, decyduje o ubiorze, fryzurze, kontaktach z innymi osobami.

---

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002, s. 89.

Arbitralny stosunek do członków rodziny, szczególnie do żony, może być także motywowany wysoką funkcją pełnioną w miasteczku określanym jako „patriarchalny garnizon wojskowy”¹⁵. Społeczna akceptacja przemocy domowej w najbliższym otoczeniu i obojętność wobec sąsiedzkiego życia rodzinnego czyniły sprawcę bezkarnym, a ofierze nie dawały szans na wyzolenie się z destrukcyjnego związku, co potwierdzają słowa matki: „Не помню, чтобы мне хоть кто-то из офицерских жен говорил, что надо уйти. И сомневаюсь, что кто-то из них бы ушел на моем месте”¹⁶. Poczucie bezradności generalizuje u kobiety potrzebę usprawiedliwiania męża przed najbliższym otoczeniem i kamuflowania jego choroby alkoholowej przed przełożonymi. Zachowanie rezygnacyjne bohaterki prowadzi do biernego współuczestnictwa w przemocy domowej, której ofiarą stał się także Jura.

List ojca do Julii przedstawia jego postać w odmiennym świetle, choć sam nadawca zdaje sobie sprawę, że nic nie usprawiedliwi jego postępowania. Konstantin przekazuje smutną prawdę o swoim życiu, w którym przez cały czas kogoś udawał. Pragnął zostać aktorem, jednak strach przed despotyczną matką zmusił go do spełnienia jej życzenia o karierze wojskowej. Swojej pracy nigdy nie lubił, dlatego zaczął nadużywać alkoholu. Agresja wobec żony była napędzana przekonaniem o braku uczucia z jej strony: „Она никогда меня не любила. [...] Ведь когда я ее бил, то чувствовал, что она мне наконец-то принадлежит”¹⁷. Wyznanie dotyczy także ojcostwa, które w wyniku patriarchalnych przekonań bezpowrotnie stracił:

Ухаживать за детьми я считал делом только для женщин, да и на службе проводил слишком много времени. А когда вы подросли, я обнаружил, что и не знаю, как к вам подступиться¹⁸.

W liście informuje także o ostatniej roli swojego życia, schizofrenika, którą przyjął, nie wiedząc jak dalej żyć z traumą doświadczoną przez ukochaną córkę:

---

¹⁵ К. Гептинг, *op. cit.*

¹⁶ *Ibidem.*

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

я отказываюсь жить в этих новых обстоятельствах, [...] я не знаю, как нужно реагировать на то, что мой сын изнасиловал мою дочь, [...] я не вижу никакого смысла в своей жизни¹⁹.

Przepełnione goryczą słowa ojca nie mają na celu uzasadnienia wyrządzonych krzywd. Ojciec wie, że nie otrzyma przebaczenia, dlatego nadał listowi formę pożegnania. Warto zaznaczyć jednak, że ten zabieg autorski pozwala spojrzeć na bohatera z innej perspektywy, jak na człowieka głęboko nieszczęśliwego, a zarazem nieświadomego rozmiaru krzywd, które zniszczyły życie drogiej mu dzieci. W tym kontekście zagubione ojcostwo można rozumieć jako konflikt między zakorzenionym w Konstantynie tradycyjnym modelem męskości (wychowanie przez samotną apodyktyczną matkę, brak męskich wzorców, strach przed kobiecą dominacją, dążenie do bycia przywódcą) a współczesnymi wyzwaniem stawianymi przed ojcami: zaangażowanie w trud wychowawczy, opiekuńczość, czułość, uznanie kobiety za partnerkę w życiu rodzinnym.

W tragedii członków rodziny opisanej przez Gepting decydującą rolę odgrywa przekaz międzypokoleniowy. Wychowany przez despotyczną matkę Konstantin staje się mimowolną ofiarą patriarchalnej kultury, a jednocześnie oprawcą, rzutującym swoimi czynami na kolejne pokolenia. W tym kontekście szczególnej mocy nabierają słowa Julii: „агрессия всегда родом из семьи”²⁰. Wyowiedź bohaterki koresponduje ze stanowiskiem psychologów, wyrażających przekonanie:

przekaz kulturowy jest powielany, co oznacza, że w zaburzonych rodzinach dorastają zaburzone jednostki, ich osobowość ulega dewaluacji. [...] Jednostka biologiczna nie przechodzi w dewiacyjnych strukturach rodzinnych prawidłowej socjalizacji, postrzega ona świat oczami protoplastów²¹.

Kazirodczy czyn Jury był poprzedzony licznymi aktami agresji wobec młodszej siostry. Brat od momentu narodzin Julii wykazywał nieskrywaną niechęć do dziecka, która z upływem lat zmieniała się w nienawiść. Wspomnienia Jury dotyczące siostry koncentrują się głównie na rywalizacji o względy ojca: „Так всегда было: мне подзатыльник, ей – поцелуй. Это со стороны папы. Мама же относилась к нам одинаково [...]”

---

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ A. Kozdroń, *Trudne doświadczenia rodzinne. Jak się z nich wyzwolić i być szczęśliwym*, Warszawa 2018, s. 119-120. Por. J. Mazur, *op. cit.*, s. 89-94.

берзазлично”²². Jego historie z dzieciństwa są przepelnione licznymi scenami fizycznego znęcania się nad siostrą: duszenie poduszką, wrzucenie nieumiejącej pływać pięciolatki do rzeki, popychanie i bicie. Bezmyślna i niekontrolowana agresja została skierowana na osobę postrzeganą jako przeszkoda w realizacji potrzeb chłopca i była efektem zmiany jego statusu w rodzinie. Poniżanie i maltretowanie siostry wynikało, zdaniem bohatera, z chęci podporządkowania dziewczynki zgodnie z zasadą: „Она младше, и она девочка, должна подчиниться”²³. Taki stosunek do płci przeciwnej jest odzwierciedleniem patriarchalnych przekonań ojca nieświadomie transmitowanych na syna. Również przemoc domowa, której Jura był świadkiem od najmłodszych lat, negatywnie wpłynęła na wykształcenie prawidłowych wzorców stosunków międzyludzkich.

Dziecko próbuje odreagować ból, cierpienie, związane z przemocą w rodzinie przez przeniesienie –znalezienie obiektu zastępczego. Ojciec bije syna, syn – siostrę, kota albo młodszego kolegę²⁴.

Agnieszka Kozdroń pisze:

przynależność do dewiacyjnej rodziny, identyfikacja z patologicznymi regułami społecznymi [...] to swego rodzaju „zakleszczenie” w bardzo wąskim systemie interakcji społecznych, zaburzających zdolność do racjonalnej percepcji²⁵.

Chłopiec dąży do dominacji nad siostrą, postrzegając ją jako jednostkę słabą i bezwolną. Agresywne zachowanie ma na celu pacyfikację niepokornej dziewczynki i ustanowienie prymatu wyższości: „Сейчас я думаю, если б она хоть раз послушалась меня, сделала бы что-то в точности, как я велю, я бы, может, и не возненавидел ее так сильно”²⁶. Gwałt na trzynastoletniej Julii tłumaczy chęcią upokorzenia siostry, rządzą zemsty i przekonaniem, że tylko w ten sposób uda mu się zaznaczyć swoją władzę. Z drugiej strony, świadomość faktu, że siostra nie wyjawia bolesnej prawdy rodzicom czyniła z niego zwycięzcę:

---

²² К. Гептинг, *op. cit.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ М. Дымек, *Rodzina dysfunkcyjna – patologiczne wzory przystosowania do rzeczywistości*, w: *Patologie zachowań społecznych. Rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI. Rodzina dysfunkcyjna i przemoc*, (red.) К. Дымек-Балцerek, Radom 2000, s. 109.

²⁵ А. Коздрoń, *op. cit.*, s. 120.

²⁶ К. Гептинг, *op. cit.*

[...] ощущение, что я сломал ее (а значит победил), появилось у меня уже через полгода после того, что случилось. [...] я рад, что сделал тогда то, на что она никак не смогла ответить²⁷.

Krzywdą wyrządzona siostrze w percepcji Jury jest także karą wymierzoną rodzicom:

За то, что мама взяла и родила еще одного ребенка, за то, что отец этого ребенка любил больше, за то, что они говорили, что сестренку специально родили мне, а она всегда со мной соперничала и ни в чем не хотела уступить²⁸.

Refleksja ta wypowiedziana przez dojrzałego mężczyznę odsłania inną stronę problemu: utraconego dzieciństwa. Toksyczne relacje wewnętrzne, wynikające z alkoholizmu ojca i aktów przemocy domowej, nie mogły w pełni zaspokoić psychicznych potrzeb dziecka. Dla Jury czas dzieciństwa to okres przepełniony strachem, poczuciem braku bezpieczeństwa i niesprawiedliwością. Ciągłe zabieganie o miłość taty i chęć zdobycia jego aprobaty wpłynęły na decyzję o wyborze szkoły wojskowej, co ostatecznie bohater uznał za życiowy błąd. Próby zyskania ojcowskich względów z czasem zostały zaniechane, a wraz z tym pojawiły się nienawiść, brak szacunku i pogarda dla ojca. Przykład Jury dowodzi, że jego rodzina nie sprostała wymogom socjalizacji, a przetransmitowane wzory zachowań były patologiczne. Co ważne, przekaz międzypokoleniowy nie ogranicza się do dwóch generacji, lecz jest powielany i jedynie od zmian jednostkowych zależy przerwanie transmisji wzorców negatywnych. Z relacji drugiej żony Jury wynika, że wprowadził znany sobie model rodziny patriarchalnej: nie angażuje się w opiekę nad dzieckiem, izoluje kobietę od otoczenia, jest władczy i zaborczy. Na pytanie o przyczynę tej stałej kontroli odpowiada: „а ты как хотела?! Жена ты или кто?”²⁹. Podobnie jak pierwsze małżeństwo Jury, tak i to zakończy się rozwodem. Młode kobiety w odmienny sposób postrzegają relacje rodzinne. Jednocześnie mają więcej odwagi niż ich matki, by zerwać z modelem rodziny patriarchalnej.

Kategoria utraconego dzieciństwa dotyczy także Julii, która zmaga się z traumatycznym doświadczeniem gwałtu. Jednak już wcześniej

---

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ *Ibidem.*

dziewczynka odczuwała negatywne emocje, wywołane sytuacją rodzinną: poczucie winy i krzywdy, lęk, wewnętrzny ból. Nieuzasadnione akty agresji ze strony brata i obojętność rodziców obniżały poczucie własnej wartości, kształtowały bierność i stwarzały predyspozycje do przyjęcia tożsamości ofiary. Nie bez znaczenia jest także dominujące poczucie osamotnienia, spowodowane brakiem reakcji opiekunów na powtarzające się akty agresji. Monika Romanowska tłumaczy to w następujący sposób:

Jeśli bezbronne dziecko wielokrotnie doznało realnej krzywdy, upokorzenia, odrzucenia i nie mogło nic z tym zrobić, to nieuchronnie wykształci w sobie poczucie bezradności, a jednocześnie nie nauczy się zdrowej asertywności³⁰.

Fakt, że zgwałcona trzynastolatka nie wyjawiała prawdy o zbrodni, samodzielnie próbując radzić sobie z traumą, wiąże się także z atmosferą panującą w prowincjonalnym wojskowym mieście. Przykład Julii i jej tyranizowanej matki dowodzi, że kobiety czuły się bezbronne, bowiem lokalną władzę sprawowali wysoko postawieni mundurowi, tkwiący w patriarchalnym modelu społecznym. Bohaterka nie może także liczyć na wsparcie ze strony babci, w domu której doszło do tragedii. Protoplastka rodu w złym samopoczuciu psychofizycznym wnuczki dostrzega młodzieńcze wahania nastroju. Nie dziwi zatem jej reakcja na prawdę ujawnioną po latach, polegająca na doszukiwaniu się winy nastolatki w tragedii.

Julia zostaje ze swoim cierpieniem sama. Początkowo izoluje się od najbliższego otoczenia, próbując wyprzeć zdarzenie ze swojej świadomości. Kolejnym etapem zmagania z traumą jest chęć „odzyskania własnego ciała”³¹ poprzez kompulsywne jedzenie prowadzące do bulimii. Dziewczyźnie towarzyszą myśli samobójcze, z czasem odkrywa skłonność do autoagresji. Agresywne zachowanie bohaterka przejawia także w stosunku do rówieśniczek, czym stara się stłumić uczucie bólu: „если бы не Решетникова, Прошина и кто там еще был, я бы, возможно, убила саму себя”³². Rodzice nie zauważają zmian w zachowaniu nastolatki, ignorują słabsze wyniki w nauce, wyciszają groźby wydalenia jej ze szkoły. Relacje z najbliższymi Julia uznaje za martwe:

---

³⁰ M. Romanowska, *W roli ofiary*, <http://homopsychologicus.pl/w-rol-i-ofiary> [19.11.2021].

³¹ К. Гептинг, *op. cit.*

³² *Ibidem*.

Родителей я давно воспринимаю как трупов. Отец заформалинил все человеческие чувства. Маму будто припорошили кладбической землей. [...] И квартира лежала мартвой³³.

Szansą na powrót do normalności jest opuszczenie rodzinnego domu. Kobieta zapisuje się na studia psychologiczne, sądząc że wiedza teoretyczna ułatwi jej wyleczenie traumy. Jednak dopiero długi proces psychoterapeutyczny wspomagany lekami pozwolił jej zrozumieć, że od dawna cierpi na zespół stresu pourazowego i wymaga specjalistycznego wsparcia.

W ramach terapii Julia upubliczniła swoją historię w mediach społecznościowych, włączając się w globalną akcję #MeToo³⁴. Post na Instagramie ukazuje wagę problemu:

Если у вас есть тайна, почти всегда она про секс. Секс почти всегда про власть. Власть почти всегда про насилие. Если вы будете молчать, эта цепочка никогда не порвётся. Если эта цепочка никогда не порвётся, однажды она вас задушит³⁵.

Znalezienie się w grupie kobiet, doświadczonych przez podobne traumatyczne przeżycia, przywróciło Julii nadzieję na lepszą przyszłość i umożliwiło samoakceptację. Utraconego dzieciństwa jednak nie da się przywrócić. Reakcja najbliższych na bolesną prawdę nie była zaskoczeniem dla kobiety, a jedynie potwierdziła dysfunkcję rodziny.

W utworze Gepting zagubione ojcostwo ma bezpośredni wpływ na utratę normalnego dzieciństwa Jury i Julii. Traumatyczne przeżycia rodzinne nie pozwalają o sobie zapomnieć także w wieku dojrzałym, negatywnie wpływając na relacje z otoczeniem, związki uczuciowe i pracę zawodową. Jura także nie sprostał oczekiwaniom stawianym przed współczesnym ojcostwem. Jego córki w wyniku rozwodu będą wychowywać się bez jego udziału. Była to jednak świadoma decyzja obu żon bohatera, według których autorytarny mąż jest przeżytkiem, a patriarchalny model rodziny nie spełnia oczekiwań współczesnych kobiet. W tym znaczeniu problematyka *Siostrzyczki* dotyka nie mniej ważnej kwestii: różnic międzypokoleniowych. Przedstawione w utworze pokolenie młodych kobiet jest otwarte

---

³³ *Ibidem*.

³⁴ #MeToo – ruch obywatelski istniejący od 2017 roku, mający zwrócić uwagę na problem molestowania seksualnego kobiet. Zob. więcej: A. Grossmann, *Świat sprzed #MeToo*, Warszawa 2019.

³⁵ K. ГеПТИНГ, *op. cit.*

na zmiany, aktywnie dąży do poprawy swojej sytuacji, nie tkwi w miejscu. Bohaterki nie godzą się na zastaną rzeczywistość i zrywają z modelem rodziny patriarchalnej. Znając cenę zmian: samotne macierzyństwo, kłopoty finansowe, ostracyzm społeczny, walczą o niezależność i komfort psychiczny. Zobrazowane w książce przedstawicielki pokolenia Y oczekują współczesnego modelu rodziny, rozumianego jako zaangażowanie ojca w proces wychowawczy, partnerstwo i równouprawnienie. Postawa młodych bohaterek pozwala postawić tezę o zmierzchu patriarchy, co czyni współczesne ojcostwo bardziej autentyczne od ojcostwa w przeszłości³⁶.

Otwartym należy zostawić pytanie o przygotowanie mężczyzn do roli współczesnego ojca.

Literatura / References

- Augustyn J., *Dojrzewanie do ojcostwa*, w: *Ojcostwo*, (red.) J. Augustyn, Kraków 1998.
- Васильева Е.В., *Кристина Гептинг „Сестренка”*, „Звезда” 2019, № 11 [Vasil'eva E. V., *Kristina Gepting „Sestrenka”*, „Zvezda” 2019, nr 1], <https://magazines.gorky.media/zvezda/2019/11/kristina-gepting-sestrenka.html>.
- Bartocha-Galik I., *Współczesna rodzina – kryzys czy przemiana*, w: *Zdrowa i mocna rodzina fundamentem społeczeństwa*, (red.) J. Stala, Kraków 2019, s. 11-21.
- Bierca M., *Tacierzyństwo w sieci – analiza nowego trendu i jego socjologiczne implikacje*, „Inter-Alia. Pismo Poświęcone Studiom Queer” 2013, nr 8, s. 78-90.
- Dymek M., *Rodzina dysfunkcyjna – patologiczne wzory przystosowania do rzeczywistości*, w: *Patologie zachowań społecznych. Rzeczywistość przełomu wieków XX i XXI. Rodzina dysfunkcyjna i przemoc*, (red.) K. Dymek-Balcerek, Radom 2000, s. 51-88.
- Гептинг К., *Сестренка*, Москва 2019 [Gepting K., *Sestrenka*, Moskva 2019], <https://www.litres.ru/kristina-gepting/sestrenka/>.
- Grossmann A., *Świat sprzed #MeToo*, Warszawa 2019.
- Kowalska M., *Kryzys męskości” w rosyjskiej prozie kobiet końca XX wieku*, w: *Oblicza męskości w literaturze i sztuce*, (red.) E. Kozak, W. Krupowies, A. Pogoda-Kołodziejak, Siedlce 2021, s. 161-174.
- Kozdroń A., *Trudne doświadczenia rodzinne. Jak się z nich wyzwolić i być szczęśliwym*, Warszawa 2018.
- Kwak A., *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa 2005.
- Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002.

---

³⁶ A. Więclawska, *op. cit.*, s. 118.

О муже(N)ственности. Сборник статей, (ред.) С.А. Ушакин, Москва 2002
[*O muzhe(N)stvennosti. Zbornik stat'ej*, (red.) S.A. Ushakin, Moskva 2002].

Romanowska M., *W roli ofiary*, <http://homopsychologicus.pl/w-roli-ofiary/>.

Sosnowski T., *Ojcostwo w perspektywie pokoleniowej. Studium socjopedagogiczne*, Warszawa 2018.

Szlendak T., *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010.

Tyszka Z., *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań 2002.

Więclawska A., *Panorama problematyki współczesnego ojcostwa*, Toruń 2020.